

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI

Dr. BOROS GYÖRGY.

TARTALOM:

A szerkesztő asztaláról	115	□	Emlékezés egy jóttevőnkéről, ifj. Demeter Jánosról. Irta Sándor
A magyarországi unitáriusok helyzete és jövője. József Miklós ..	117	□	Gergely .....
Uj sír. Tarsafalvi Albert	120	□	A zsilvölgyében. Egyházlátogatás.
Dr. Hale Edward Everett B.	121	□	Irodalom .....
Sándor János 1814 - 1909	125	□	Egyházi és iskolai mozgalmak ..
Üdvözlét. Ádámossy Gábor	126	□	Szerkesztői üzenetek .....

Blouz, alj, pongyola, női divatickek, rövidárúk és női kézimunkák legelőnyösebben és :: legolcsóbban ::

Sipos Jenő Kolozsvár Mátyás-téri áruházában szerezhetők be.

Vidékre választásul is küldök. -- Árjegyzék ingyen és bérmentve. **Telefon szám: 720.**

Kedves osztálytársaimhoz.

Fölkérlek titeket, kikkel az unitáriusok kolozsvári főgymnasiumában az 1888—89-ik évben tettem érettségít, hogy következő *huszéves* találkozónkra megjelenni sziveskedjetek.

Tízéves találkozónk alkalmával a huszévesre nézve a határ-időt szept. 1—2 napjaira tettük volt, de most egynehányan úgy állapodtunk meg, hogy az augusztus 29 és következő napjain megtartandó főtanácsi ülés előtt, tehát *augusztus 28-án szombaton délelőtt 10 órától kezdve tartjuk meg.*

Tehát találkozónk akkor lesz a *gymnasium nagytermében.*

Isteni tiszteletet tart egyik osztálytársunk akkori megállapodás szerint lehetőleg templomunkban.

Ha a ragaszkodás, az osztálytársi szeretet még él bennetek: Kérve-kérlek jőjjetek el mindnyájan, mert az idő eljár s ki tudja, hogy a harmincévest hányan érhetjük meg!?

Eljöveteleteket sziveskedjetek *címre f. évi augusztus 15-ig tudatni.*

Osztálytársi szeretettel köszönt

Verespatak, 1909. VII. 24.

(Alsófehér.)

Imreh József,

főszolgabíró.

A Dávid Ferenc Egylet elnökeit kéri a központi Választmány sziveskedjenek az évi jelentéseket és számadásokat sűrűn beküldeni, a közgyűlési képviselőket bejelenteni. Az egyleti tagok *tagdíjaikat* augusztus hónapban küldjék be, hogy elszámolhassuk. A Dávid Ferenc ünnep érdekében indítványt vagy valamely gondolatot szivesen fogadunk.

Nyilvános köszönet.

Ösv. Jákobiné Falk Friderika (Kőhalom) hirtelen elhunyt *Rozsó* nevű mérnök fia emlékére a „Kőhalmi Unitárius Leányegyház“-nak egy urasztali, igen régi és értékes ónkannát ajándékozott. *László Pál és neje* (Abásfalva) pedig a Keresztény Magvető 9 teljes évfolyamát ajándékozták a Leányegyház könyvtárának. Isten fizesse meg a nemes szívű adakozóknak jóságát hosszú, boldog, megelégedett élettel és jó egészséggel!

A „Kőhalmi Unitárius Leányegyház“ nevében

László Gyula

a Leányegyház gondnoka.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja:
A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti:
Dr. BOROS GYÖRGY

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára:
24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettség-
gel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztár-
nokhoz küldendő Kolozsvárra. — Hirdetések
jutányos árban fölvetetnek. — Kéziratokat
nem adunk vissza.

A szerkesztő asztaláról.

1909 Juliussa a Calvin hónapja volt. A mivel világ minden részében tudomást szereztek a nagy reformátorról. Elismerték hogy rendkívül erős szervező tehetségével, nagy morális szigorával és theologiai rendszerével, a kereszténység reformálásában kiváló szolgálatot tett. A magyar és külföldi unitárius egyház is elküldötte részére az elismerés koszoruját, mert a XX-ik század reformációjából megtanulta minden mivel egyház, hogy nem azt kell keresni a mi elválaszt, hanem a mi egyesít. Nem a hibát kell mutogatni, hanem az erényt. A ki így cselekszik az Jézus tanítványa és valódi keresztény.

*

24 órák gyűlés. Mióta őseink a Rákos mezején „összegyűltek tanakodtak,” azóta úgy megszerettük a gyűléseket hogy „ha csatára trombitálnak, mint a sasok vini szállunk” a szó fegyverével. Mi unitáriusok meg sem tudnánk élni gyűlésezés nélkül, mert szeretjük az érvek fegyverét összemérni. Junius hónapban az államsegély fölhasználása egy kis bizottságot elfoglalt egy hétig minden délután. Egy nagy bizottság és az E. K. Tanács tárgyalta 9 óra hosszat. Az E. K. Tanács három délután 5—5 órák gyűlést tartott. Tárgyalta a segélyek s a tordai internátus dolgát és folyó ügyeket, vagyis csak a junius havi munka 24 órát emésztett föl.

*

Munkatorlódást gyakran okoz az időjárás, de csapás-torlódást is. Hiszen van valami igazság a néphitben, mely azt tartja, hogy a baj s a bánat nem jár egyedül. Egy kevés idő leforgása alatt erősen nagy csapások érték az unitárius vallás íveit. Jeleztük már a Dr. Hale (olv: Hél) halálát. Szomoruan

jelentjük hogy azóta idehaza elveszítettük Sándor János igazgatót és Amerikában Fretwell Jánost. Legifjabb volt köztük S. J. s ő is immar 68 éves, de mindenik szeretett és tudott volna dolgozni, használni még. A két idegen helyét ki fogja betölteni? Ki lesz még oly önzetlen, hív harcosa Külföldön a magyar nemzeti és unitárius ügynek? Nagyon nehéz volna megmondani. Sándor János immár jó kezekbe tette volt a kereszteri iskola sorsát. Nekünk az fáj hogy ő az alapozó nem lehetett ott az új iskola megkoszoruzása ünnepén.

*

Az angol unitáriusok lapja az Inquirer a magyar unitárius és nemzeti ügynek alapítása, 1842, óta hűséges szószólója volt. 1859-ben midőn Ferencz József és Buzogány Aron Londonban tanultak az akkori szerkesztő Marschall Tamás házához fogadta a magyar ifjakat s minden elgondolható szivességgel elhalmozta. Az ő utódai Tarrant és Davis a Londonban tanultaknak jó barátai voltak, s minden kérdésben szívesen nyitottak tért számunkra. Ezuttal a dr. Drummond fia szerkeszti július hó óta.

*

Pap barátom, azt tanácslom: több érzést vigy a szószékre, mert az eddigi nem elég. Gondolj a háziasszonyra. Akár milyen okosan kigondolt, nagyszerű ebédet ad vendégei elébe, ha a szívet nem ülteti az asztal fejére, s annak kellemes melegét nem érezteti kedves vendégeivel, böven lakmározhatnak, de nem fognak megelégtetni, s máskor „akadályozva“ lesznek az elme-
 nében. Tartsd szemed előtt hogy most az emberek eszét böven s még annál is jobban tele tömik okos és oktalan gondolatokkal. Te jársz a szíve körül, mert ha azt fölmelegited, attól majd fölmelegszik az esze is. Azután megilágyul és engedni fog a sziv sugalmának. Tanulj az okos nőtlől. Ő jól tudja hogy szép szóval elérhet mindent a mit hiába követelt, míg a női jogokat s a férfiúi kötelességeket emlegette.

*

Tanáraink külföldön. Az erő fölfrissítésére mindennek van szüksége. Az iskolák nemcsak azért adnak szünetet, hogy a tanulók és tanítók szünetljenek, hanem azért is hogy új erőt gyűjtsenek. A praktikus ámerikai a fiát, s gyakran a leányát is elküldi a szünidőre valamely munkatelepre gyakorlatra. Az érdekeltek figyelmébe ajánljuk hogy Oxfordban vannak nyári tanfolyamok is. Tanáraink külföldre vágynak hogy ott nyelvismeretüket néha fölujtsák, szakmájuk jeles tanáiraival megismerkedjenek, s megifjodva kezdjenek munkájukhoz. Pap Mózes kereszteri igazgató tanárunk a múlt évben budapesti tanfolyamon, most saját költségén Németországban tölti a nyarat. Dr.

Barabás Abel kolozsvári főgymn. tanár államsegélyel Németországban tesz Goethe tanulmányokat és keresi a Petőfi-hatás nyomait. Azt szeretnők hogy papjainkról is hasonló jó hirt közölhessünk.

✱

Az anya és gyermeke soha sem válnak el egymástól az életben. Talán a halálban sem. Azt mondják, hogy vannak ledér, rossz anyák, a kik elhagyják, eldobják gyermekeiket. Ezek csak olyanok lehetnek mint a férges gyümölcs. Nem jó szántukból, hanem a betegség, a súlyos belső nyavalya miatt hulltak le a földre. Az anya, az igazi anya a gyermekének él, s csak a gyermekével tud élni. A gyermek az anya szivét viszi magával, s míg az a sziv meg nem hal, együtt élnek. De azután is. Mert ha van olyan beteg szivüanya, a ki gyermekét megtagadja, nem lehet olyan rossz gyermek, a ki szivéből ki tudja irtani az anyai szeretet gyökerét.

✱

Igen gyakori eset, hogy a nagyon óvatos emberek aggódókká, kételkedőkké es bizalmatlanokká lesznek. Az óvatosság helyes. Mindenki köteles vigyázni magára. De az aggódás és kételkedés könnyen fajul lelki betegséggé, s lesz belőle bizalmatlanság. Már pedig a ki nem bizik az emberekben, mindig és mindenkitől fél. Ezzel nem másoknak, hanem magának árt. Elrontja egész életét, elüzi a nyugalmat és boldogságot.

✱

Ne gondolj gonoszt. A gyanusítás és a rágalmazás testvérek. Az az elsősülött, de alig van közöttük valami csekély korbeli különbség. Hiszen a ki gyanusít, az gondolatban már rágalmaz. Jól teszi minden ember ha kétszer is megfontolja a dolgot, mielőtt valakit gyanuba keverne, mert amit a közmondás kifejez: ki, a milyen kalapja van olyannal köszön, azt is jelenti hogy azért gondol gonoszt másról, mert az ő lelkében csak rossz gondolat terem.

A magyarországi unitáriusok helyzete és jövője.

Értem azokat az unitáriusokat, a kik a „Királyhágón innen” laknak. Némely helyen, szétszórtan, egy-két család. Másutt, gyülekezetbe tömörülve, pár száz lélek. Ezek is jó távol egymástól. Nem úgy mint vallásunk classicus hazájában, Erdélyben. hol a gyülekezetek lelki vezérei, kísértálva a falu végére, szerencsés jöreggelt mondhatnak egymásnak.

Akik szétszórtan élnek, mint hivatalnokok, tanárok, orvosok, gazdatisztek, mérnökök stb. az egyházukkal való érintkezést úgy tartják fenn, hogy előfizetnek lapjainkra; az anyaegyház támogatására rendes évi járulékot küldenek; gyermekeik hitbéli oktatását — püspöki felhatalmazás útján — maguk végzik; a konfirmációra is előkészítik és úgy hozzák fel Áldozócsütörtökön Budapestre; még olyan messziről is, mint Fehértemplom, Pozsony és Selmeczbánya. — Milyen jó hatással lenne szórványban lakó hiveinkre, ha lelki gondozásukat egy-két utazó lelkészre bízhatnók, kik vándor apostol módjára bejárnák kerületeiket, házi istentiszteletet tartva, vagy valamely kulturális lársulat keretében a nagy közönség előtt is hirdetve az örök szép evangéliumát!

Van három anya-egyházközségünk: Budapest (1881), Hódmezővásárhely (1887), Polgárdi (1889). Ezeknek filiái: Orosháza, Mezöberény, Dévaványa, Füzesgyarmat, Hetes, Vilonya, Seregélyes, Zaláta stb. Ahol kellő számú iskolásunk van, négy-öt helyen, felekezeti iskolát is tartunk fönn. Van három rendes lelkészünk, és újabban Füzesgyarmat székhelytel egy körlelkészünk. Van öt okleveles tanítónk. E filiákban hol rendes lelkész nincsen, a lelkészi teendők végzésére is fel vannak hatalmazva.

Majdnem valamennyi gyülekezetnek van saját telke. Ezen épült imaháza és iskolája. Itt az egész vonalon új alapításról, berendezkedésről van szó. Itt minden téglát és homokszemet a hivek lelki buzgósága hordott össze. Ne csodálkozunk tehát, ha a 10—20—30 éves multra visszatekintve, még mindig azt tapasztaljuk, hogy ezek a gyülekezetek a kezdet nehézségeivel küzdenek.

A nagy magyar Alföldön és túl a Dunán szétszórt s elszigetelt gyülekezeteinkbe új erőt öntött az a szervezet, mely 1902 őszén a „Dunatiszamenti unitárius egyházi kör“ neve alatt, mint külön esperesi kerületet, egybefoglalta. Azóta gyakoribb az érintkezés a lelkészek és tanítók között. Köri gyűléseink pedig alkalmat adnak hiveinknek is, hogy ápolják egymás között az összetartozandóság érzetét.

Vannak és vagyunk unitáriusok, itt a tágabb hazarészben, több mint ötezeren. Ez a létszám, egy gyülekezetbe csoportosítva, mindenesetre tekintélyes volna. Nagyobb lelki hatást tudna kisugározni a környezetre. De talán így sincs minden eredmény nélkül.

Apróbb missiói állomásaink forgalomba hozzák az unitárius nevet és elvet ott is, ahol eddig annak még hírére se hallották. S mondjanak bármit reánk kicsinylő megvetéssel a nagyok és hatalmasok; csak azt ne mondják, hogy mi „olcsóbban“ mérjük

az evangéliumot; mert, amint a példa mutatja, a hiveknek itt is áldozniok kell; nem egyszer többet és szivesebben áldoznak is az új gyülekezet felvirágoztatása érdekében.

Gyülekezeteink hitvilágát és a kölcsönös társadalmi megértést nem kis mértékben befolyásolja, hogy ne mondjam: kellemetlenül érinti az a körülmény, hogy kirendelt ifju lelkészeink itteni munkamezejüket csak amolyan kísérelti állomásnak tekintik. Egy helyen jóformán meg se melegednek, s már az első hívó szóra sietnek vissza a bérczek közé; ahol nem kell annyit utazgatni ide-oda s ahol általában véve nyugalmasabb az élet. Hát csak menjenek! De legalább vegyék védelmükbe mostoha viszonyok között fentartott örállomásainkat azokkal a tisztelt barátainkkal szemben, akik az egész magyarországi missiót kárba veszett fáradságnak tartják.

Állandó munkatársakat, állandó lelkészeket és tanítókat kérünk, akik ebben a világ-versenyben át tudják tekinteni ropant helyzetüket, s nem a napszámhoz mérik a jóra való igyekezetet.

Boldogulásunknak nem egy akadályja van a külső körülményekben; abban az ellenséges magatartásban, amelylyel a legtöbb helyen a hivatalos egyházak részéről találkozunk. De ez még nem volna baj. A legnagyobb baj a saját lanyhaságunk, lágy-meleg voltunk, amelynek fölismerése, s annak lehető orvoslása fölér egy újabb mennyei jelenéssel.

Mit is mond a Lélek a gyülekezeteknek: „A győzedelmesnek enni adok az élet fájának gyümölcséből, mely vagyon az Isten paradicsomának közepette.“ (Jel. 2, 7.)

Józan Miklós.

Budapest, 1908. December 19.

Született 1869 (Torda-tur). Segédlelkész lett Pogárdiban 1890. azután Torockón majd budapesti lelkész és esperes.

Uj sir.

(Kiss Tamás barátom emlékének.)

*Uj sirhalom a vargyasi temetőben,
Az éjszaka harmatozik reá bőven.
Mehajolnak feléje a vadvirágok:
Ki itt pihen, legyen áldott!*

*Nagy a bánat köröskörül a határban
S bent a Muzsák örökifju csarnokában . . .
Sirja fölött barna felleg megszállóba,
Mintha a nép lelke volna!*

*Néha-néha éjféli halk imádságra
Fölbüg, fölsir a templomnak orgonája.
Dallamának minden fájó rezzenése
Láthatatlan kéz verése.*

*Özvegy asszony, te szomorú özvegy asszony,
Ki erős rá, hogy tégedet ne sirasson? . . .
Hisz' az udvart és a kertet ha bejárod,
Őtet többé nem találod.*

*Körülötted hét gyermeknek testvérlánca
S szívedben a remény csöndes biztatása
Olyba tűnik most, mint sziklán hajló rózsa . . .
— Ha az a sir, az nem volna! . . .*

*. . . Én is, én is elmegyek majd egy magamba
Az uj sirhoz, egyik csöndes alkonyatba,
S megkérdezem: ha utra kell egykor menni,
Lehet-e lenn jól pihenni?*

*Elmegyek, el, s néhány könnyem leszivárog
Nemes szívü jó barátom hült porához . . .
Kivirul a sirhantján is, tudom, tőle
Barátságunk örökzöldje.*

*S ismét lefoly én előttem egész élte,
Vidám napja, jajt fakasztó szenvedése . . . .
S akkor e dal, mintha édes szellő volna
Lesz fájdalma altatója.*

Tarcsafalvi Albert.

Dr. Hale Edward Everett.

Az Amerikai Senatus (Felsőház) papja,

Még nincsen eldöntve, s nem is lesz talán soha, ha vajjon a kor és a környezet teremti-e a nagy embereket vagy megfordítva. Mi csak annyit mondunk hogy egyik a másik nélkül nem lehet nagy. Mert ha az ember megelőzi a korát, vergődés, küzdelem és martírság a sorsa. Az utódok hasznát veszik, gyönyörködnek munkája gyümölcsében, de ő csak remélt és szenvedett.

Dr. Hale azok közé a ritka szerencsés nagy emberek közé tartozott, a ki mindig megtudta értetni magát s a kit az emberek ezerei és milliói jól megértettek, becsültek, tiszteltek és követtek.

88 esztendő alatt csak az ifjai években volt a családi szűkebb köré, azután az évek száma szerint nőttek lelke hatásának hullám-gyűrűi. Waschingtonnal nem lehet össze hasonlítani, mert az államférfi volt és szabadsághős. Mert hozzá senki sem

hasonlítható. De Channinget az unitárius egyház szervezésében és erősítésében megközelítette, Lincolnhoz a nemzet népszerű apostolához sok vonással hasonlított, Rosevelt elnöknek a világbéke előkészítésében hatalmas munkatársa és kiválasztott papja, Taftnak hitrokona volt.

Első helyen unitárius papnak készült s 60 esztendeig ebben a minőségben szerepelt. Boston egyik legelőkelőbb gyülekezte örökös pap címmel tisztelte meg s nyugalomba lépése után is teljes fizetéssel látta el. Nemcsak az unitárius egyházközségek és társulatok, hanem Ámerikában minden humánus intézet szónokának tartotta s minden kínálkozó alkalommal igénybe vette. Ahol hatni, utat nyitni és hódítani kellett valamely jó célért dr. Hale mindenütt jelen volt.

Dr. Hale, Richmond Károlina, Fretwell János.

Rendkívül szellemes beszélő és páratlanul változatos író. A bostoni Christian Registerbe 10 év alatt minden hétre irt egy cikket. Soha sem ismételte magát és soha sem volt unalmas. Ellenben mindig tudott adni új gondolatot, új eszmét, újabb lendületet. Irodalmi munkássága száz kötetre tehető melyben 12 kötetes önéletrajzán kívül több irányregény is van.

Halálakor a nemzet halottjának tekintették.

Dr. Hale minden jó ügyben előjáró és mozgató erő volt. Nincsen Ámerikában olyan humanus intézmény a melyet ne Hale kezdeményezett vagy ne ő segített volna sikerhez. „Fog-

junk kezét“ jelszó alatt dolgozott, s százakra megy s száma azoknak a jótékony, nevelésügyi, emberbaráti intézményeknek a melyeket ő kezdett és ő vezetett. Lapot alapított s Bostonban önálló irodát tartottak fenn, honnan a világba szórták a jótékonyság számtalan kincsét.

Halála alkalmából nyilvánosan hirdették az amerikai lapok, hogy Hale kezdeményezte a *béke kongresszust* a mely most már a világ legjobbjai kezében van az emberiség javára.

Az amerikai unitáriusok egyházi missióját senki sem támogatta önzetlenebbül, mint dr. Hale. A Chatauqua név alatt önálló nyári üdülő, tanító, egészségügyi és mulattató intézményt Douthit nevű unitárius pap elsősorban a dr. Hale támogatásával teremtette meg.

Lehetetlen csak a címeit is mind föl sorolni a dr. Hale alapította nagyszerű intézményeknek.

Hogy a távoliakból még csak egyet említsünk meg dr. Hale a vakok és siketek intézeteit is lelkesen támogatta. Keller Helén siket-néma-vak leány, a ki különben is rokona, hálásan emlékezik rá önéletrajzában.

Mi magyarok nagy hálával gondolhatunk rá, mert nemzetségünk sorsa kevés embert érdekelt jobban. Kossuth Lajost amerikai útjában meleg szívvél támogatta, s mihelyt a magyar unitáriusok helyzetét megismerte, azonnal fölkarolta.

Ebben a tekintetben már a Fretwell János érdemeit is kell emlegetnünk, mert ez a lelkes barátunk 1873-ban midőn Amerikában utazott először hívta föl ránk a figyelmet.

A bécsi világiállításon volt s onnan dr. Hale-el együtt Budapestre összehívták az első értekezletet ügyünkben. Tőlünk is többen mentek föl s három napig időztek a szép fővárosban. Fretwell egyik célul azt tűzte ki hogy Budapesten templomot építsenek, s a mi embereink azt sürgették, hogy az amerikaiak Kolozsvárra két tanszéket állítsanak föl. Fretwell a dr. Hale nagy befolyására támaszkodott. Az értekezleten Hajós János volt az elnök Buzogány Aron a jegyző. Fretwell magyarul, Hale latinul beszéltek, Kovács János ismertette angol nyelven az unitárius egyház történetét. E szép és nevezetes gyűlés hatása alatt megkezdődött a munka. Dr. Hale terjedelmes értesítéseket küldött Amerikába, majd később gyűléseket tartott, gyűjtéseket rendezett, minek következtében a Channing tanári székre igen szép összeg gyűlt össze.

Dr. Hale egy év múlva értesíti Kriza püspököt hogy két tanár fizetésére két évre 1000 dollár biztosítva van, 500-at azonnal elis küldött. Ez az összeg fizetesképpen kiadandó volt, azzal hogy a míg kapják onnan, idehaza gondoskodjanak négy tanszék fölállításáról.

Dr. Hale a következő érdekes nyilatkozatokat teszi levelében: „Elismerjük azokat a szolgálatokat a melyeket egyházaik egyszerű vallásunk érdekében teljesítettek, akkor a mikor más országokban az unitárius vallást nem tűrték meg. Elismerjük azokat a szolgálatokat, melyeket Magyarország Európának a 17-ik száz sötét és válságos idejében tett. Egyszersmind kifejezzük hogy Magyarországnak újabb győzelmei, melyek ismét független nemzetté tették, minket nagy örömmel töltöttek el.“

Dr. Hale-t az Egyház főtanácsa tiszteleti taggá választotta. „Az okmányt a legnagyobb érdekeltséggel fogjuk őrizni én és gyermekeim is“ írja.

Főképpen a Fretwell befolyása alatt küldötte alapítványát 1875-ben Richmond Anna, kinek Fretwell titkára volt s kinek leányát Karolinát is, a két nagy magyar barát társaságában bemutatjuk.

Eppen Europa térképét s főképpen a Magyarországot tanulmányozzák. Richmond Karolina el is jött hozzánk anyja halála után s kedves emléket hagyott itt és vitt magával. 1900-ban határtalan szivességgel viszonzta mind három, e sorok írójának.

Dr. Hale a nagytekintélyü férfi irányított és ismertetett meg a felsőbb körökben. Ő mutatta meg a Harvard egyetemet, ő üdvözölte a magyarokat, Fretwell készítette a hosszú ut nagy terveit és apró részleteit, Richmond Karolina az édes otthont hol a sok gyűlés s még több utazás fáradalmaid kedves emlékek és jó emberek körében kipihentük.

Dr. Halenak köszönöm, hogy Keller Helénnel levelezésbe léphettem. Fretwellnek köszöni az unitárius egyház, hogy a külföldiek állandóan a legnagyobb figyelmet tanúsították irántunk. Ő soha sem engedett pihenést azoknak akikben irántunk némi rokonszenvet érezett. Jokainak rajongó tisztelője volt. „Egy az Isten“ c. regényét átdolgozta s azzal hazánkuk és az unitárius vallásnak propagandát csinált az amerikaiak között.

Hale barátjairól: Fretwellről és Richmond Karolináról más-kor bővebben is megemlékezünk.

Ezuttal Haleről még egy pár sort.

A Dr. Hale nagysága életében mérték nélkül meg volt, s mégis csak halála után fog tisztán meglátszani, mert a kortársak a napi élet töredékeit látják, csak az utódok a befejezett egészet. A temetésén már megtetszett a mit azelőlt csak sejteni lehetett. Egyszerre mindenki nyilatkozott. Ámbár jól tudták hogy Hale unitárius pap volt, egy pillanatig sem gondoltak rá felekezeties érdekből. Ő mindenkié volt.

Bostonban a temetés napján az idegen egyházak nemcsak harangozással, hanem azzal is kifejezték elismerésüket hogy gyászistentiszteletet tartottak. A Park-utcai congregationalista tem-

plomban a rendes pap mellett részt vettek a kegyeletes ünnepelésben a püspöki egyház theologiai dékánja, a methodista, unitárius és baptista papok. „Szívből fakadó szavukból nemcsak a nagy férfiu érdemeit lehetett megtudni, hanem meglehetett érezni a nagy igazságot hogy ez emlék ünnep alatt semmi különbség nem forgott fönn közöttük, hanem csak az elhunyt nagy férfiu iránti mély és nagy tisztelet s az elvesztés őszinte fájjalása.

A dékán ezeket mondotta: a dr. Hale-el fönntartott barátság megtanított minket arra hogy az elvászto különbségek csak a felszinen vannak. Dr. Hale egy „nagy keresztény volt.“

A methodista pap azt mondotta: ha a Hale életének minden jó cselekedetét, nemes gondolatát egy csokorba össze lehetne foglalni, ezt a nagy templomot teljesen elboritaná az a virághegy . . . Mi nem temetési hanem király koronázási ünnepre gyültünk össze. Az eltávozott barát nem szünt meg a munkával, hanem folytatja valahol mint az igazságosság profétája.

Az unitárius pap azt mondotta: „dr. Hale igazán Isten gyermeke volt. Ezt úgy érezte s úgy is élt. Azt hirdette: ez a világ Isten világa a mennyország itt van a földön.“

A másik így szolt: dr. Hale olyan volt mint egy zenekar. Mindig, mindenütt készen állott. Irt, szónokolt, lelkesített, tüzelt, vigasztalt, mindig mindenkiért kész szívvvel, lélekből, lankadatlanul.

Magyar barátját, e sorok íróját, nemcsak ott hanem itthon is szives ligyelmében tartotta.

Halála (jun. 4.) előtt három héttel írta sajátkezüleg utolsó levelét (május 13. 1909):

„Örömmel töltött el levele. Az idő oly gyorsan repül, hogy el nem hiszem hogy oly régen volt, midőn láttuk egymást.“ Így végezi „Tekintsen kedves barátom, mindig hívének.“

Ő hívünk volt, s neki juttatjuk az elismerésnek eme szerény koszoruját.

B.

Sándor János

1841—1909.

Mély megdöbbenés moraja zugott végig az unitáriusság ajakán, midőn véletlen, váratlan megtörtént a nagy katasztrófa, a Sándor János halála. Kegyetlen kéz szolgált a kizökent észnek.

Nem kutattuk sokáig az okot, mert már jó ideje tudtuk,

hogy Sándor János befejezte fényes pályáját, midőn övéi édesgetésére följött Kolozsvárra gyógyulni.

30 esztendő igazgatót nagyon keveset találhatni. S. J. ezenfelül öt évet működött mint tanár. Kevés ember tölti be a helyét oly hézagtanul. Kevés igazgató szól oly szép csengő hangon akkora tekintély sulyával. Kevés ember végez el egymagára oly sok munkát s még kevesebb hiszi oly kitartóan, hogy az emberi erő nem törhető mozsárba, porrá, semmivé.

Midőn ezelőtt ugy két esztendeje tárgyalta velünk a kereszturi főgymnasium jövője terveit, nem a régi ember volt. Nem izgatták az apróbb kérdések. Nem nyugtalanította a bizalmatlanság. Nem aggasztotta hogy a miért 30 évig küzdött még mindig nincsen készen. De hitte hogy immár meg lesz.

Sándor János a kereszturi gymnasium száz éves történetének nemcsak megírója hanem jórészt alkotója is. Egyharmadrésze vele s az ő irányításával lett. Elődei a semmiből csináltak valamit, azután ő a valamiből épített valóságot. A Danielek, Raffajok, Pálfiak, sok jeles tanár és mások segítségével virágzóvá tette a gymnasiumot, könyvtárát, játszókertjét és vagyónát.

Az emlékezés eme sorait majd a méltatás és elismerés váltja föl, mert fölötte egy könnyen napi rendre térni nem lehet.

Kedves neje, az egykor híres Kiss Mihály esperes leánya három gyermeke és számos jó barát gyászolja, fájlalja.

Üdvözet.

A tordai unitárius egyházközséghez a körü közgyűlés nevében mondta: Tordán, 1909. június 24-én. *Ádámosy Gábor* körü jegyző.

Egyházkörünk jelenlegi ökonomiájából érthető ok miatt nekem jutott a szerencse, hogy közgyűlésünk nevében ez egyházközséghez a tisztelet és a keresztényi szeretet őszinte érzelmeivel üdvözöljem.

Midőn ez egyházkörnek, mint az unitárius egyház egyik alkotmányos szervének tagjai e nemes város falai közé lépünk, lehetetlen elzárkóznunk azon magasztos érzelmek elöl, melyeket e város és ez egyházközség multjának emlékei keblünkben életre keltenek. — Hiszen e város évszázadok alatt a vallásszabadságnak és humánus művelődésnek klasszikus földje volt, hol az eszmék láthatatlan forrásából fakadt unitárius szellem is meleg otthonra talált, hogy vallási és kulturális céljait kitartással szolgálhassa. — Hogy a helyzet és a történelem logikája által rea-

rótt kötelességeknek minő küzdelmek és megpróbáltatások árán is igyekezett megfelelni, az a történelem mérlegére tartozik; de talán szerénytelenség nélkül elmondhatjuk, hogy a küzdelmek homokján a vidék is helyét megállotta.

Az együtt átélt küzdelmek s az unitárius egyháznak e nemes városban teljesített kulturális missziója által a vidék és a tordai egyházközség között létrehozott érintkezési pontokat azonban az idő lassanként elhomályosította. De erős a reményünk, hogy most már utban vagyunk a kölcsönös megértés felé. Erre kötelez minket a törvény betűje is, de erre buzdít, de erre lelkesít a keresztényi testvériesség, a haladás sselleme s az előttünk álló küzdelmeknek az erők konszolidálására hívó komoly intése is.

Mert hiszen fölösleges is emlitenem, hogy édes hazánkban az egyházzal örállásain bizonyos, kinos nyugtalanságot szemlélhetünk, mely a valódi keresztény műveltségnek és haladásnak minden komoly barátját arra hívja fel, hogy a szeretet, a békeség és egyetértés oltárait teljes erejével óvja, védelmezze s törekedjék nyugalmat teremteni mindenütt, ahol — a türelmetlenség és viszálykodás fellegei tornyosulnak, nehogy a politikai tusák mellett a felekezeti egyenetlenkedések egyiptomi csapása is elkövetkezzék árva nemzetünkre.

Egyik egyház, egyik felekezet sem öncél, hanem csak eszköz. Történelmi eszköze a Krisztus eszméinek és létjogosultságát ama mérték határozza meg, mely szerint a vallást ápolja Istennek eszméjét úgy az egyesben, mint a közönségben fentartja és élénkké teszi, valamint a keresztényi erényeket az egyéni öntudatban az akarat magaslatára emeli. S ha valamely egyház, mint a keresztény elv eszköze, legyen az a hatalomban, külső fényben és gazdagságban bármily fogyatékos is, — az ő örállását, a történelem által kijelölt helyét senki kedvéért elhagyni nem akarja, sőt összetartással és öntökéletesítéssel erejét a védelemre is acélozza: az egyház minden elfogulatlanul gondolkozó kereszténynek csak tiszteletére teszi magát érdemessé.

A mi szerény unitárius egyházunk is eme tiszteletre óhajt számot tartani, mert ha hatalomban, gazdagságban nem is hivalkodniatik, de az elvesztett javak helyett meghagyott szegénység mellett az idők szelleme által igazolt eszméivel, valamint az egész világ szabadelvű gondolkozóitól feijéje áradó szellemi rokonérzéssel a keresztény elvnek mindig hathatós médiuma lesz.

Az unitárius egyház e hivatásában benne foglaltatnak egyházkörünknek is kötelességei. Eme hivatás betöltésének, ezen kötelességek lélek szerinti teljesítésének munkájára kérjük mi a tordai unitárius egyházközségnek nagyrebecsült támogatását, őszinte jó akaratát. A tordai egyházközség egyházunkban előkelő helyre érdemesült. De az előkelőség kötelez. Legyen ez

egyházközség körünknek szellemi vezére, utmutatója, hogy szemlélhessük életében az életszokássá izmosodott pozitív keresztény vallásosságot.

Ezek után őszinte tisztelettel és keresztényi szeretettel üdvözlöm a tordai unitárius egyházközségnek minden egyes tagját, előljáróit, szeretve tisztelt lelki pásztorát, gondnokát és keblbi tanácsát.

A tisztelet és a hála érzelmeivel üdvözlöm e szent hajlékban megjelent hölgyeket és urakat, kik jelenlétükkel istentiszteletünket emelni szivesek voltak.

Végül legyen szabad kérnem a t. közönséget, sziveskedjék tudomásul venni, hogy egy egyházáért és hazájáért becsülettel munkálkodó kicsiny sereg Torda város közönségét felekezeti és nemzeti különbség nélkül a legjobb kívánságokkal köszönti!!!

Emlékezés egy jóltevőnkéről, néhai ifj. Demeter Jánosról.

„Csak törpe nép felelhető,
Csak elfajult kor hű elődöket,
A lelkes eljár ősi sirlakához
Régi fényből gyűjt új szövétneket“.

Alkalmazhatók e szavak azon lelkes fáradozásra és hálás emlékezésre, mely Székelymuzsnán f. évi jun. hó 13-án rendezett ünnepségen megnyilvánult és befejezést nyert. Ekkor történt ugyanis ifj. Demeter János siremlékének leleplezése.

Ki volt ő? Egy egyszerű székely, ki Székelymuzsnán 1788-ban született s aki rövid pályafutása után 1838-ban pihenni tér ősei pora közé. Ki közép s felsőbb iskoláinak elvégzése után Kutyalván a gróf Degenfeldné birtokán talál jószágigazgatói állást s azt 18 évig odaadó munkássággal, szaktudással, megbízóinak teljes megalégedésére tölt be. Ekkor kezdődött betegsége megállította a munka és a takarékoság erényeinek további gyakorlásában. És ő, ki családot nem alapított, a székelykereszturi unitárius gimnáziumot és a székelymuzsnai unitárius egyházat tette örököseivé, mintegy 34.000 korona értékű vagyonáról oly formán rendelkezett, hogy a tőke kamatának $\frac{2}{5}$ része a székelykereszturi gimnáziumot, $\frac{1}{5}$ része a székelymuzsnai egyházat illeti, $\frac{1}{5}$ részt élvez a szolgálatban levő muzsnai pap, $\frac{1}{5}$ rész pedig mindig tőkésítettik.

A Demeter János filléireiről mi is mondhatjuk:

„Nem vész az el, mit megvonánk magunktól,
Sőt kamattal térül vissza még;
Hálakönnyet nyujt a föld julalmul,
S istenáldást a kegyelmes ég!”

Győry V.

mert a jó ég tudja csak azon hálakönnyüket megszámlálni, melyeket jótékonyságának fillérei azoknak szemeiben lelkében felidéznek, kik annak gyümölcseit esztendőről esztendőre élvezik.

Sem a kereszturni gimnázium, sem a muzsnai egyház nem feledkezett meg a hű elődről, szobrot állított emlékének, hogy annak fényéből támadjon új hit, erő, áldozatkészség. A hála szent tartozását rótták le ezen örökösök nagyszámu közönség jelenlétében, amidőn az alap terhére, mintegy 1000 koronába kerülő bukovai márványból, a székelyudvarhelyi ipariskola által készített s a székelymuzsnai köztemetőben, 3 meter, 10 cmeter magasságban emelt sarkövét felállította s azt méltó ünnepek keretében leleplezte.

Jól eső örömmel kell megemlitenünk, hogy nemcsak a kicsiny muzsnai egyháznak, hanem az egész Muzsna közönségének a közjóra velünk mindig barátságosan munkálkodó ref. egyházközségnek is innepe vala. De igazi ünnepnek vette a székelykereszturni gimnázium, mint egyik társörökös, mely 72 tanulóval, tanárokkal, iskolafelügyelő gondnokokkal jelent meg a jóltevő sirhalmánál s tette le a maga és ifjusága nevében a szoborra, szép beszédek kíséretében a kegyeletes emlékezés koszorút. És megjelent az ünnepélyen az EKT. képviselőjében Boros György theol. dékán, ki valláserkölcs ébresztő, nemesítő utait, fáradtságot, időt és költséget nem kimélő ritka és páratlan buzgósággal teljesíti minden alkalommal, szólván itt is a székely lélek erőiről és megnyilatkozásairól.

Hogy mily szépen sikerült ünnepe vala, s hogy mennyire mély barázdát szántogattak az akkor elhangzott alkalmi beszédek, szavallatok és énekek az egyszerű székely nehéz munkában talán megkérgesült testen s hogy mily soknak szívében ébredhetett azoknak hatása alatt ilyen gondolat: Boldog ki úgy élhet, hogy halála után is, sokakat boldogit, ki tudná megmondani!? En legalább azzal a gondolattal távoztam:

„A ki így élt . . . .
Nem halt az meg,
Csak eltávozott.”

Székelyders, 1909. jun. 24.

Sándor Gergely.

A Zsilvölgyében. Egyházlátogatás.

Julius közepén *Lőrinczy* Dénes, Tordaaranyos köri unitárius esperes titkarjának, Derzsi Domokos kántortanítónak a kíséretében megvizsgálta a körlelkésziségek összes anya- és jegyzőkönyveit. Látogatásokat tett a két Zsilvölgyén fekvő telepen. Benyitott az egyszerű munkás hajlékokba és örömmel hallgatta székely népünknek meglegedettségét, boldogságát. Azzal a benyomással távozott el a Zsilvölgyéről, hogy itt egy hatalmas és nagyméretű, egész modern „mining- settlement“ van fejlődőben, amelynek keretében virágzó unitárius egyház kezdete megalakulását *Kiss* Károly körlelkésznek munkásságával. Ezen jövőre gáranciát nyújtanak, a kincstár és az egyes bányatársulatok vezető férfiainak eddig tapasztalt és a jegyzőkönyvek tanúsítása szerint igazolt szives pártolásuk és a jövőre tett ígérete. Továbbá azon tény, hogy az egyháztagok száma az esperesi vizsgálat megejtésével csaknem ezerkétszázra találtatott, mely számnak gyarapodását várják a jövőben már csak azért is, mert egyházi főhatósága segélyével a körlelkésziség, valamint a többi unitárius lelkésziség mindent megtesz arra, hogy az egyház híveit a külföldre való vándorlástól visszatartsa. A kivándoroltak ugyanis nemcsak a magyar hazára, hanem magára az egyházra is elvesznek. Adja a jó Isten, hogy az egyház kialakulása így legyen, mert a Zsilvölgye ez által egy erős, minden ízében magyar testületet nyer. (Petrozsény és Vidéke.)*

Irodalom.

Nyári vasárnapi tanítások. II. füzet. Az ujszövetség első fele. Írta Ürmösi József bsztpáli lelkész. Ára 1 K 20 f. Az előszóból azt az örvendetes hírt olvassuk hogy az első füzetet lelkészeinknek csaknem kétharmadrésze méltánylással fogadta. Ezuttal 12 tanítást közöl s még egy füzetet ígér. Sok helyen élénk és megkapó képpel, példában vagy hasonlattal élénkíti az előadást. Hisszük hogy az élőszo és a tanító — lelkész személyes befolyása a hatást biztosítani fogja. E kis könyv anyagot bőven nyújt. Némelyik tanítás a kelletténél többet ölel föl, de a gondos tanító ezen úgy segít hogy két órán foglalgozik ugyanazzal

---

*) Örvendünk hogy a Zsilvölgyi lap ily szépen nyilatkozik ott alakuló egyházunkról. Óhajtsa helyes. Jobb lenne hogy híveink inkább ott szaporodjanak mint tul az oceanon vagy Praedealon, hol senki sem gondolja. Szerk.

a tárggyal. A serdülő ifjuság vallásos érzésének és bibliai tudásának akar szolgálni az ifju szerző, a ki ezért elismerést érdemel.

Az udvarhelykövi Dávid Ferenc f. egylet jul. 25-én tartotta közgyűlését Homoród-Szentpálon nagyszámu közönség jelenlétében. Minthogy éppen lapunk zártakor, csak a tárgysort ismertethetjük. Gyülekezeti ének után imát és beszédet tartott Kovács Imre, h.-keményfalvi lelkész. Elnöki megnyitót Demeter Dénes egyt. elnök. Szavalt Sándor Ilonka k. a. Felolvasott Tiszt. Kisgyörgy Sándor esperes. Szavalt Ürmösi Jenő tanító. Elnöki zárszó után gyülekezeti ének és az iskolában mult gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása, pénztári számadás bemutatása. Indítványok, javaslatok.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Kenessey Béla ev. ref. püspököt a genfi egyetem a Calvin ünnep alkalmából „honoris causa“ theologiai doktorsággal tüntette ki. Gratulálunk a megérdemelt újabb kitüntetéshez. Hasonló kitüntetés érte a többi református püspököket is hazánkban.

Genfben a Calvin ünnepélyek alkalmával az unitáriusoknak nyilvános szerepet is juttattak. Amerikából Guild Curtis, Angliából Harrison a Brit és Külf. Unitárius társulat elnöke részesültek ebben a szerencsében, amiért némely orthodox egyházak képviselői, a kik „szorosabb szellemi kapcsolatban állanak Kálvinhoz, neheztelnek is váltig. A genfi tudósítás a jövő számára marad.

Uj ügyvédek. Junius hónap utolsó napjaiban Marosvásárhelyt ügyvédi vizsgálatot tett dr. *Májai Dezső* néhai Májai István tanár fia, *Dr. Ürmössy Sándor*, aki Dicsőszentmártonban fog irodát nyitni. Üdvözljük a törekvő jeles ifjakat és kívánunk részökre az életben is jó sikert.

Érettségi vizsgálat az unitárius kollegiumban. Julius 1-én végződött, Kozma Ferencz isk. felügyelő gondnok elnökele alatt Máthé György budapesti áll. főgymn. tanár, kormánybiztos jelenlétében. Jelen volt a vizsgálaton Baró Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok

ur kezdetől végig a nála megszokott meleg érdeklődéssel. Ezuttal is 200 kor. jutalmat tűzött ki a tiszta jelesen érettnék Bartha Miklós lett e szép díj nyertese. Jelesen érettek még: Dengyel Lajos, Módi Mihály, Nemes Nagy Lajos, Stern Vilmos. Jól érettek: Beregi Endre, Gálfi Pál, Incze Gábor, Pereki János, Széchy László. Egyszerűen érett 14. 2 óra vizszavetettett 13. Egyévre 4.

Az angol unitáriusoknak nagy küldöttsége járt Németországban s elragadtatással beszélnek a szívélyes fogadásról, melyben részesültek. A látogatás nagyban elősegítette a nézeteltérések tisztázását.

Az ámerikai egyesült államok senatusa egyházi szónokává az elhunyt Dr. Hale Edvard helyéhe Taft elnök Dr. Piérce waschingtoni unitárius papot nevezte ki.

Az angol király Lakin és Scott urakat bárósággal tüntette ki. Mindkettő unitárius és tagja a Britt és Külföldi unitárius társulat Tanácsának.

50 éves találkozó. Amint már mult számunkban említettük, az 1859-ben végzettek jul. hó 2-án 50 éves találkozóra gyűltek össze. A találkozó lelkes rendezője báró Konradsheim Oszkár sajnos — nem jelenhetett meg, mert betegsége

ágyba döntötte. Tusnádfürdőről azonban egy kedves levéllel és sürgönnyel üdvözölte volt — osztálytársait, akik közül 5-ön jelentek meg: Kiss Sándor esperes. Sándor Mózes nyug. kir. tanfelügyelő, Létai Máté és Hadházi József lelkészek és Ferenczi Lajos áll. iskolai igazgató-lanító. Az osztálytársak fölkeresték a főtisztelendő püspök urat, szívből üdvözölték őt és állandó jó egészséget kívántak nehéz teendői végzésére. Megjelentek a Kollégium-igazgatójánál is, kifejezve e ténnyel és szavakkal is az intézet iránt való hálas szeretetüket és ragaszkodásukat. Elhatározták, hogy találkozásuk öröme s halájuk kifejezésére az intézet internátusa javára alapítványt tesznek s a begyűlő adományokat a főtisztelendő püspök úrnak adják át, hogy tetszése szerint a legjobb célra való felhasználás iránt intézkedjék.

Es végül egy szomorú kötelességet teljesítettek. Testületileg vettek részt néhai Sándor János nyug. igazgató-tanár temetésén, melyet a fájdalmas sors épen erre a napra rendezett. Ugyanerről a találkozásról egyik osztálytárs Kiss Sándor esperes ndósításából átvesszük a következőket:

Julius 2-án reggel 9 óraok a Veteránok értekezésre gyűltek össze a főtanoda egyik tantermében, hogy egymással ismerjék családí és társadalmi viszonyaikat; megvitassák hogy miképp ünnepejék meg együtt az *érdemes napot. ezón tisztelgő látogatást tettek Ferencz József püspök úrnál és főgimnaziumi igazgató Dr. Gál Kelemennél, meghatározva hogy a gimnaziumi internatusi alap gyarapítására egymásközt gyűjtést tesznek — erre megbizva egyik osztálytársat — megebédelték együtt a központi szállodában.*

Kis Tamás vargyasi áll. isk. tניתó elhunyt június 2-án 66 éves korában. Szép családót, jó nevet hagyott hátra. Mindenki szerette és becsülte, mert híven, békességgel és jó kedvel teljesítette munkáját először (1868) H.-Szentpéteren, azután Ujszékelyen és bevégzte Vargyason Volt vargyasi kartársa Tarcsafalvi Albert a baráti szeretet érzelmét köftői sorokban tolmácsolja lapunkban. Mi az elismerés és tisztelet koszoru át küldjük sírjára.

Uj papjelöltek: Györfi István, Kelemen István és Szathmári Miklós nagyon szép sikerrel kiállották a papi szakvizsgálatot június 23.

Doktor papjelölt. Szathmári Miklós, szindi papunk fia június hónapban a hit-tani intézetben a szakvizsgálatot az Egyetemen az államtudományu tudori vizsgálatot szép sikerrel kiállotta. Reméljük hogy lelkész karunk jeles tagot fog nyerni benne.

Egy vak unitárius pap szolgál már négy éve Angliában. Hall Fred Congleton régóta van papi szolgálatban, de először westleanus volt, s azután lett unitáriussá. Közlebbről a Van missio gyűlésen prédikált. Nagy közönség hallgatta és bámulta. Hall lelkész azt mondja, hogy az élet kevés embernek nyujt több derüt mint neki.

Dr. Carpeszter a Manchester Collegium oxfordi unitárius theologiai akadémia igazgatója s genfi egyetemről tudori kintetést kapott.

Egy unitárius pap is kapott genfi doktorságot. Wendte Károly, a nemzetközi unitárius szabad gondolkozók és munkálkodók tanácsának fardadhatlan titkárát, bostoni unitárius lelkészt, a genfi egyetem hittudományi tudorsággal tüntette k a nemzetek közötti vallástudományi kapcsolat megteremtéséért s számos theologiai és hittani művéért. A személy érdemeitől eltekintve, ez a kintetés önmgában is örvendetes és beces.

Amerikában 156 theologiai intézet s azokban 9583 hallgató van, köztük 500 nő. A theologiai tanárok száma egy év alatt 112-vel szaporodott.

Római katolikus papok Amerikában föltűnő számmal lépnek ki egyházukból és protestánsokká lesznek.

Dávid Ferencz Emlékére Pek Emil Ágost nyug. százados ur alapítványt teszen a Dávid Ferencz Egylet javára. Célja hogy a Dávid Ferencz nevéet hirdető s szellemét ápoló Unitárius Közlöny fönnállását biztosítsa a jövőre. Kiválóan jó alkalom lesz a Dávid Ferencz születésének 400 éves és a Dávid Ferencz Egylet fennállásának 25 évi jubileuma. Az idén megindult buzgóság növekedik. Ugy legyen.

Szerkesztői üzenetek.

N. M. Az értékes felszólalás lapunk zártakor érkezett. Ezuttal nem adhattuk. Feddőzésre jogosult, így a távolból nézve, de vajjon helyes lesz-e szelldöztetni ha a célt személyesen valósitod meg?

Mné.

Szabott árak! Jutányos árak!

A nyári idényre ajánl:
NEUMANN M.

Cs. és királyi udvari szállító.

KOLOZSVÁROTT, Mátyás király-tér.

Tennis-öltönyöket
Vászon- és lustre-öltö-
nyöket
Crème és csikozott ten-
nis-flanell nadrágokat

Turista-öltönyöket
Turista-gallérokat
Eső- és porköpenyeket
a legszebb és
legcélszerűbb kivitelben.

Nagy választék gyermek- és fiu-öltönyökben.

Minták és képes árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve.

Megrendeléseknél elegendő mértéknek egy régi öltöny bekül-
dése. Gyermekruhák rendelésénél elegendő, ha a gyermek korát,
a kívánt színt és árt velem közlik.

Mindenféle könyvnyomdai
munkákat, modern ki-
állításban, gyorsan és
jutányos áráért készít az

„Ellenzék“- Nyomda
Kolozsvárt, Szentegyház-utca 22.

Az orsz. iparegyesületi ezüst dísz éremmel kitüntetve.

Braun Mihály

:: HANGSZERKÉSZITŐ MESTER, ::
a kolozsvári zeneconservatórium szállítója.

Kolozsvár,

Wesselényi Miklós-u. 18.

A legnehezebb javítások mű észies kivitelben elkészítettnek.

Finom hegedűk, violák és csellók
készítési műterme. Valódi olasz,
német quint tiszta bél és csak
saját készítményü for ott hurok.

SIMON LÁSZLÓ

orgona és harmonium készítő
KOLOZSVÁRT, Jókai-u. 5. sz.

Elvállalok bármily kivitelü uj orgona készitést, átalakitást,
kibovítést és hangolást, valamint iskolai harmonium készitést.

Továbbá szöszék fölé koronákat jótállás mellett szilárd
anyagból és a kitüzött időre pontosan elkészítve.

Szíves pártfogását kéri

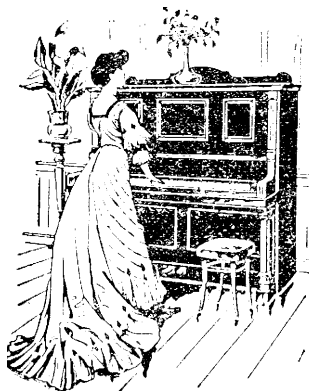
mély. tisztelettel

SIMON LÁSZLÓ, orgonakészítő.

TRISKA J.

© Erdély első nagy zongora-raktára. ©

Ajánlja hires
bel- és kül-
földi cégek-
től eredő
zongoráit,
pianinóit, sa-
ját gyártmá-
nyu cimbal-
mát és ujon-
nan berende-
zett hangoló
és javító

műhelyét,
melyben
használha-
tatlan, régi
zongorák a
technika leg-
újabb vivmá-
nyai alkal-
mazásával
javíttatnak
szakszerüen,
gyorsan és

pontosan. — Olcsó bérlet. — Telefonszám 419.

Mestitz Mihály és Fiai

császári és királyi udvari szállítók.

Erdély legnagyobb butorgyára

(a legnagyobb butorbevásárlási forrás)

Teljes menyasszonyi kelengyék. Függönyök, ágy- és asztalneműek, futó- és szalonszőnyegek, vas- és rézbutorok, matracok, stb. — Hazai gyártmányok! — Kiváncsátlóságvétést és művészi kivitelű rajzokat küldünk. — Meghívásra szakemberünk mintagyűjteményünket személyesen bemutatja.

Marosvásárhelyt

Széchenyi-tér 41,
Korzó-káv. mell.

Kolozsvárt

Unió-utca 7. szám
Telefonszám : 661.

DEUTSCH MIKSA KOLOZSVÁRT, MŰSZERÉSZ

Francia különlegességeket tucatonként 2 K-tól feljebb szállít discretio mellett. Szemüveg és csiptetők 1 K-tól.

TELEFON 776.

ELEFON 776

! Akinek bőrönd kell,

Wesselényi Miklós-utca 5. sz.

ne tévessze el
az igazi bőrönd-
készítőt - - -

Ajánlja saját készítésű utazó és kézi
bőröndeit és kosarait olcsó árakban.

Rühlstock Máté
bőrönd-gyáros.

Órákat és ékszereket ::

legmegbízhatóbban és olcsón készít

Szilágyi Márton műőrás,

Wesselényi Miklós-utca 80.

IZSÁK MÓR

: férfi szabó cég. :

Mátyás király-tér 19. (Emelet)

Törv. bejegyzett és 20 éve fennálló cég.
ajánlja dusan felszerelt hazai és angol
kelméit. — Szolid kiszolgálás. — Pontos
és jó munkáért felelőséget vállal.

ERDÉLYI BANK

és Takarékpénztár Részvénytársaság.

Kolozsvár, Mátyás király-tér 32. szám.

A bank elfogad betéteket

takarékpénztári könyvekre, folyó számlára, azokat visszafizeti felmondás nélkül.

Leszámitol váltókat

utalványokat, járadékokat, checkeket, kisorsolt értékeket stb. stb.

Értékpapírokat és idegen pénznemeket elad és vásárol,

előleget ad folyószámlán és előre meghatározott időre.

Értékpapírokat, betétikönyveket és más értékeket őrzését és kezelését (nyitott letét) díjtalanul elvállalja.

Díjmentesen bevált

szelvényeket és elvállalja a sorsjegyek revízióját.

Ribocsát utalványokat,

checkeket, hitelleveleket bármely külföldi piacra.

Rendelkezésre tart a felek zárjai alatt

tűz és betörésmentes páncélszekrényt. (Safe deposits)

Nagyobb ládába csomagolt és a fél pecsétjével ellátott

ezüst és aranyemüek, vagy más értéktárgyak külön e célra berendezett tűz és betörésmentes szobában őriztetnek.

M. kir. szab. osztálysorsjegyek főelárusító helye.

Ü z l e t i ó r á k :

Délelőtt fél 9-től fél 1-ig, délután 3—4-ig.

Május 1-től szeptember 1-ig d. e. fél 9-től fél 2-ig.